

Nr 224

Av herr Sundin, *angående enhetsskolans nionde klass.*

(Lika lydande med motion nr 292 i Andra kammaren)

Vid 1950 års principbeslut om den framtida skolan var en grundläggande tankegång att den obligatoriska skolan skulle få ett praktiskt utbildningsmål jämställt med det teoretiska utbildningsmål som utvecklats i det tidigare skolsystemets s. k. lärdomsskolor. Man ville komma bort från det förekommande urvalstänkandet vid intagning till teoretiskt inriktade läroanstalter och eliminera riskerna för att de praktiskt betonade yrkena skulle få påräkna ett negativt urval vid sin rekrytering.

Utan att här närmare ingå på de värderingar och bedömanden som gjorde sig gällande vid detta ställningstagande, får det konstateras, att den sedermera bedrivna försöksverksamheten ådagalagt att den nya skolan förmår att bättre än den gamla uppfylla ovannämnda krav men också att den organisation och de former som prövats sannolikt inte är de bästa. Sålunda har det i skoldebatten hävdats att det s. k. urvalstänkandet dröjt sig kvar i den nya skolan i långt större utsträckning än väntat. Som orsak härtil har framhållits bl. a. att de tillämpade alternativa tilläggskurserna till övervägande del lett till en ursprungligen icke avsedd praktisk-teoretisk linjeklyvning genom att de sammanbundits med val av tilläggsämne. Den yttersta orsaken har givetvis varit den sociala värderingen i vid mening, men genom bl. a. nämnda förfarande har denna kommit att kanaliseras på ett sätt som inte kan anses önskvärt och som medfört att den gamla skolans dualistiska synsätt dröjt sig kvar både i skolan och i det allmänna bedömandet av denna.

Det får förutsättas att de brister som ådagalagts under försöksverksamheten ingående prövas vid de överväganden som äger rum inom skolberedningen. Av den av beredningen offentliggjorda s. k. Visby-kommunikén synes i vart fall framgå att man avser att framlägga förslag i syfte att motverka eller eliminera den nämnda på ett relativt tidigt stadium inträdande linjeklyvning som förekommit i försöksverksamheten. Huruvida förslaget kommer att vara till fyllest i det avseendet kan självfallet inte nu avgöras.

Av särskilt intresse i sammanhanget är emellertid Visby-kommunikéns innehåll beträffande utformningen av skolans nionde klass. Detta emedan utformningen av nionde klassen kommer att spela en än mer avgörande roll för fullföljande av den inledningsvis antydda målsättningen, därest man lyckas fullfölja ovannämnda syfte beträffande den för tidigt inträdande

linjeklyvningen. Av kommunikén att döma synes avsikten vara dels att begränsa 9 y att omfatta ett mindre antal linjer, var för sig täckande relativt vidsträckta yrkesområden, dels att organisera nuvarande 9 a på fyra olika linjer med vardera sin frivilliga tvååriga påbyggnad efter 9:e klassens slut.

Denna tilltänkta ordning synes ha betydande fördelar jämfört med den ordning som hittills tillämpats. Det måste bl. a. vara riktigt att nedbringa den förekommande mångfalden av yrkeslinjer inom 9 y och ersätta dem med ett mindre antal linjer, som var och en omfattar ett bredare yrkesområde. Vad omvandlingen av 9 a beträffar torde avsikten vara att ge denna utbildningsväg en fastare kontur och mera konkret målsättning. Därigenom skulle vinnas bl. a. en större attraktivitet i förhållande till 9 g.

Även om således den i Visby-kommunikén tilltänkta omorganisationen av högstadiet är ett steg i rätt riktning finns det anledning att företa ytterligare prövning i denna riktning. Enkelt uttryckt innebär Visby-kommunikén att man endast tagit hälften av det steg på den väg som enligt min mening bör komma i fråga. Enligt kommunikén skall fem olika linjer med konkret mål och klart utformad påbyggnad finnas, 9 g, 9 h, 9 t, 9 m och 9 s. De fyra sistnämnda motsvarande nuvarande 9 a, som därigenom skulle omvandlas till likvärdiga motsvarigheter till 9 g. Enligt kommunikén skulle däremot nuvarande 9 y få en mera oklar kontur. Nedbringandet av antalet yrkeslinjer måste som nämnts anses riktigt, men det kan inte bestridas att 9 y härigenom framstår som det minst konkreta och i fråga om bl. a. vidareutbildningsmöjligheter mest oklara alternativet i skolans sista klass. Det finns en påtaglig risk för att den nämnda urvalslinjen i tänkandet, som hittills främst gått mellan å ena sidan 9 g och å andra sidan 9 a och 9 y, inte elimineras utan flyttas att gå mellan å ena sidan de 5 linjerna 9 g, h, t, m, samt s och å andra sidan 9 y. I så fall innebär Visby-kommunikéns linjer en förbättring vad avser 9 a men troligen en försämring i fråga om 9 y, som redan förut måste anses vara den mest svårlösta delen av enhetsskolans 9:e klass.

Det måste därför ifrågasättas om man inte bör söka tillämpa den omvandling som föreslagits för 9 a även för 9 y. Möjlighet därtill torde finnas, enär Visby-kommunikén förutsätter att 9 y skall omfatta fyra huvudlinjer, allmänpraktisk, huslig, handels- och mekanisk. Att åsätta dessa beteckningar av samma art som enligt Visby-kommunikén bör användas för de fem förutnämnda linjerna kan måhända ha en viss effekt ur psykologisk synpunkt. Detta spørsmål får emellertid inte betraktas som en termfråga. Den kännedom som man genom vetenskapliga rön fått om den praktiska kontra den teoretiska begåvningens utveckling och förekomst hos individen, ger vid handen att den på fyra olika linjer omvandlade nuvarande 9 a borde vara underlag för såväl de förutnämnda påbyggnadslinjerna som för den yrkesutbildning som enligt kommuniken främst skall komma i fråga för elever

som genomgått 9 y. Omvänt bör 9 y tjäna som underlag inte endast för sistnämnda yrkesutbildning utan också för de nämnda påbyggnadslinjerna. Den omvandlade 9 a och 9 y bör med andra ord integreras med varandra.

Självfallet inställer sig därvid vissa organisatoriska problem. Det bör dock uppmärksammas att åtminstone vissa linjer inom 9 y ligger inom samma område som linjer inom den omvandlade 9 a. Sålunda torde t. ex. mekanisk linje inom 9 y förete en sådan samstämmighet med 9 t och handelslinje inom 9 y med 9 m. Det får inte uteslutas att man vid en prövning av här förordade riktlinjer kan komma fram till en lösning som erbjuder mindre organisatoriska problem än de som följer vid fullföljande av Visby-kommunikéns intentioner.

Härtill kan — och bör — anmärkas att dessa spörsmål även är beroende av den praktiska yrkesutbildningens utformning och utbyggnad. Ju bättre denna del av skolan är desto mera attraktiv kommer den utbildningsvägen att te sig för elever med härför lämplig begåvningsinriktning. Angelägenheten av en fortsatt kvalitativ och kvantitativ utbyggnad av den praktiska utbildningen kan därför inte nog understrykas. Den angelägenheten får emellertid inte utesluta att man för underliggande stadier, enhetsskolans högstadium, eftersträvar en lösning i enlighet med de tankegångar och värderingar som legat till grund för hela den pågående skolreformen.

Med hänvisning till ovan anförda hemställas,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla att en sådan utformning av enhetsskolans 9:e klass m. m., som i motionen förordats, måtte prövas inom skolberedningen.

Stockholm den 23 januari 1961

Sven E. Sundin

Nr 225

Av herr *Svanström m. fl.*, om viss rätt för folkhögskola att avge
vitsord för elev.

(Lika lydande med motion nr 313 i Andra kammaren)

Stockholm den 25 januari 1961

Ivan Svanström

Georg Carlsson

Martin Söderquist

Eric Carlsson

Ebbe Ohlsson

Gärda Svenson

Bertil Petersson
